

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Clavdii Espencei Theologi Parisiensis De Evcharistia, Eivsque Adoratione, Libri Qvinque

Espence, Claude d'

Parisiis, 1573

Cap. IX. Caluiniana.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30397

respondet, hanc connexionem perinde esse, ac si quis dicat, Non creditis Imperatorem præsentem esse in suo diplomate, ergo non potestis eum venerari sedentem in throno suo. Vt enim ciues eum venerantur in purpura aut diplomate, in quibus tamen rebus satis sciunt præsentem illum non contineri: Ita nos in Eucharistia Christi corpus & sanguinem adoramus, quæ tamen scimus in ea realiter & substantialiter non adesse. Ad nos huic similitudini martyrianæ meminerimus, quoties ea occurrer, Augustinianam opponere dissimilitudinem: nempe non purpuram, non diploma, ne verbum quidem diuinum siue scriptum, siue prædicatum, sed id tantum quod ex terræ frugibus confectum, & in sacris mysteriis consecratum, datur, sumitur, editur, bibitur, verè verum corpus esse & sanguinem Dominicum. Concludit paulò post, Nos etsi Christum in percipiendo sacramento fateamur esse adorandum, nunquam tamen aut sensimus, aut diximus fas esse adorare sacramentum. Nec nobis, Martyr, sacramenta, hoc est, signa sacra, seu elementa visibilia adorare vel vnquam in mentem venit, sed res in eis verè præsentem, vt omnium longè sacerrimas & diuinissimas. Porro quæ tu passim tum de hoc adorationis argumento, tum toto hoc de Eucharistia tractatu non minus maledico quàm prolixo, coustula obiicis & lagana, placentas, panacea, vinacea, &c. ad nullos minus pertinent, quàm ad eos qui hæc in his sacris non agnoscunt, ad nullos magis quàm ad eos, qui dum in cœnis suis Christi corpus & sanguinem, hoc est, præcipua & maxime preciosa mensæ Dominicæ fercula tam tamen ab ea quàm à terra cœlum elongant & absentant: quid aliud quàm purum putum panem pistorium, & merum meracum, siue vinum cauponium, reliquum in iis habent, sumunt & dant, esitant & potant? Proinde quam verbo hîc rerum absentium adorationem concedunt, reipsa tollunt.

Simile dissimilitudinem.

De Trinitate li. 3. c. 4.

Martyriana couitiosa vocabula, retorta.

Caluiniana. Cap. IX.

Aa iiij

Vperest M. Ioan. Calvinus, quò autore,
 vel certè præfante, in formula sacramen-
 taria, siue administrandi sacramenta iuxta
 vsum Geneuensis, imò vt titulus habebat,
 veteris Ecclesiæ, sic aliquoties legi gallicè
 impressum. *Or pour autant (Et pource) que nous receuons
 vrayment Iesus Christ en ce sacrement, à bonne cause nous
 l'adorons en esprit Et verite en ceste sainte Cene* (quæ ta-
 men quatuor postrema verbula desunt in duarum edi-
 tionum posteriore) *Et receuons l'Eucharistie avec grande
 reuerence.* In reliquis, quas vidi, Geneuensibus formu-
 lis & catechismis sublata est hæc tota periodus, sublata
 nimirum in talibus Ecclesiis tota hac adoratione. Me-
 dius iam tum Calvinus incedebat inter Lutherum &
 Zuinglium, & cum hoc sentientem Ecolampadium, ne-
 que horum tam arbiter aut conciliator, quam censor &
 reformator, libello de Cœna Domini gallicè edito, &
 Nicolao Gallasio post vertente, & sic inter cætera latinè
 loquente, de Christi in his sacris communionem, quã hoc
 exëplo in re, vt ait, simili, valde proprio sic illustrat, Cum
 vellet Dominus Spiritum suum in baptismo Christi ap-
 parere, eum sub columbæ figura representauit. Quam
 historiam Ioannes Baptista recitans, Spiritum sanctum
 descendentem se vidisse ait. Si propius attendamus, com-
 periemus eum nihil præter columbam vidisse, Nam sancti
 spiritus essentia inuisibilis est. Cum tamen sciret vi-
 sionem illam inanem figuram non esse, sed spiritus sancti
 præsentis signum certissimum, affirmare non dubitat se
 illum vidisse, quòd eo modo, quo ipse ferre poterat, fue-
 rit representatus. Ita in communionem, quam in Christi
 corpore & sanguine habemus, dicendum, mysterium spi-
 rituale esse, quòd nec oculis conspici, nec ingenio huma-
 no comprehendere potest. Figuris igitur & signis sub ocu-
 lorum sensum cadentibus, vt naturæ nostræ requirit im-
 becillitas, ostendi: sic tamen vt non sit figura nuda &
 simplex, sed veritati suæ & substantiæ coniuncta. Merito
 itaque panem corpus, cum id non modò representet,
 Repræsente verum etiam nobis offerat, Sacramenta enim Domini
 Et præsentem. nullo modo à substantiâ & veritate sua separari oportere.

Anno 1540
 Et 1545.

Mat. Luc. 3.
 Mar. 10. 1.
 Colūba san-
 cti, præsen-
 tis signum.

Veritas re-
 rum signis
 coniuncta.
 Repræsente
 Et præsentem.

Ea quidem, ne confundantur, distinguere non tantum conuenit, sed etiam omnino necessarium est. Ita tamen diuidere, ut alterum sine altero constituatur, absurdissimum. Cum ergo signum visibile conspiciamus: quid representat, & a quo nobis donatum sit, cogitandum est. Panis enim datur, ut corporis quidem figura sit: sed a Deo datur, qui cum veritas sit certa & immutabilis, nec fallere nec mentiri possit, consequens est, ipsum omnia quae illic significat, *reipsa* implere ac praestare. Necesse igitur nos in Cœna *verè* Christi corpus & sanguinem recipere, cum vtriusque communionem nobis Dominus representet. Quid enim sibi vellet, nos panem comedere ac vinum bibere, ut significant carnem ipsius cibum esse nostrum, & sanguinem potum: si veritate spirituali praetermissa, vinum & panem solum praeberet? Nonne frustra & mendaciter hoc mysterium instituisset? Fatendum itaque, si vera sit representatio, quam adhibet Deus in cœna, substantiam interiorem sacramenti, visibilibus signis coniunctam: ut panis in manu distribuitur, ita Christi corpus, ut eius participes simus, nobis communicari, eumque nobis in cœna veram propriamque corporis & sanguinis sui substantiam, ut pleno iure ipsum possidentes, in omnem bonorum beneficiorumque suorum societatem vocemur, & abundantiam eorum copiamque in eo possideamus. Hæc ille. Quid amplius ergo requirimus? an praesentiae fortasse vocabulum? ne id quidem ei deest. Nam aliquantò post, De (adorationis) ait, articulo non die pugnabimus, si rectè intelligatur praesentia & coniunctio veritatis cum signo, de qua iam antea. Et post ad finem libelli scribit Zuinglium & Ecolampadium in hoc offendisse, quòd dum toti in eo sunt, ut affererent panem & vinum corpus & sanguinem Christi vocari, quia ipsorum signa sint, non interea simul hoc egerunt, ut adiungerent ita signa esse, ut nihilominus veritas cum eis coniuncta sit. Et hoc tamen loco, ubi rerum cum signis praesentiam videtur agnoscere, & sic ad nos propius accedere, adorationis odio nobis imponit quæ nec somniamus. Nos, etiamsi nostrum quidam subtilius disputarunt, quomodo Christi corpus & san-

*Reipsa.
verè.*

*Veritas spi-
ritualis.*

*Substantia
corporis &
sanguinis d.*

*Adoratio.
Præsentia.*

*Sorbonicis
v. teres.*

*Præsentia
localis falso
nobis impo-
sita.* quis cum signis coniunctum sit, summos tamen & infi-
mos in Catholica, quam Papalem vocat, nescio quam
localem hinc imaginari præsentiam, Christi & diuinita-
tem & humanitatem albedini illi affixam putare. Eius
sub his signis contenti præsentiam loco circumscrip-
tam statuere, qua corpus eiusdem signo includatur, aut lo-
caliter coniungatur. Sic autem cogitatione Christum
sub pane & vino includere, aut etiam coniungere, ut iis
ingenium nostrum adhærescat, nec in cœlum erigatur,
delirium esse, &c. Hinc carnalis illa adoratio mera ido-
latria: Nam se coram pane prosternere, ibique Chri-
stum ac si coram adesset, eoque contineretur, adorare,
esse idolum loco sacramenti statuere, Neque enim ado-
rare, sed accipere & manducare iussi sumus. Et ex veteris
Ecclesiæ obseruatione populum præmoueri solitum,
sursum corda erigere, ut intelligat non esse signo visi-
bili inhærendum, ut Christus rite adoretur. Et paulò
post, Quamuis apud se certi esse debeant, Dominum
reipsa exhibere quod figurat, atque ita verè Christi cor-
pus & sanguinem illic à nobis recipi: non tamen quasi
sub pane inclusum quærent, aut signo visibili localiter
affixum: tantum aberit, ut sacramentum adorent: sed
mentem & animum erigent in cœlum, ut ibi Christum
& recipiant & adorent. Sic ille. Quid homini facias,
qui cum dissentire non possit, consentire non vult? cum
eadem nobiscum scribat, comminiscitur quæ nec no-
bis in mentem veniunt. Nam præsentiam quidem lo-
calem aut circumscrip-
tinam, aut inclusoriam, aut affi-
xoriam, quam iste nobis impingit, tam nostrates e-
tiam Scholastici, quos equidem legerim, improbant,
quàm non recipimus absentiam Zuinglianam aut Eco-
lampadianam, hoc est, quicquid hinc & alibi scripserit
Calvinus, Calvinianam, ut post videbitur. Perstet in-
terim in suo exemplo siue simili, & ut columbam Spi-
ritus sancti præsentis signum certissimum, sic panem &
vinum, rerum quas in Cœna repræsentant, corporis v-
tique sanguinisque Dominici, præsentium signa nihilo
certa esse minus, & rerum nos harum, non verò signo-
rum externorum, habeat coadoratores. Nos eas illic,

*Cœlum.**Sursum
corda.**Reipsa verè**Præsentia
cuiusmodi.**Absentia sa-
cramentaria.*

vbi etiam Caluino teste, eas recipimus, non adoramus? nos veritatem cum signis, eodem Caluino docente, coniunctam crederemus esse, neque coleremus? Sed in cœlo quærendus est Christus, vt ibi recipiamus & adoremus, hoc certè loco aduerbium *I B I*, interpretis est, non autoris: Gallasij, non Caluini. In gallico certè quod legi, deest quod ei respõdeat. Sed scriptum, inquit, vbique docet, Christum, vt in terris humanitatem nostram accepit, ita ereptam ex hac mortali conditione, in cœlum, natura tamen non immutata, extulisse. Frustra, Caluine, horum sacrorum tempore cantaremus, *Qui* sedes ad dexteram Patris, &c. si quem adoramus in sacramento, non crederemus esse in cœlo. De hoc igitur credimus quod eodem tempore verè & est in sacramento suo in aris, & in cœlo sedet in dextera Patris. Sed fateamur, ais, necesse est, Christi corpus in diuersis simul esse locis. Si Christi corpus, Caluino, huius sacramenti veritas est, & veritas cum signo coniuncta, quidni quot in cœnis offertur & exhibetur, tot in locis præsens esset & adesset? quibus si non est coniuncta veritas, nec inuestigatur quidem, quod pro magno delirio nobis Caluinus obiicit, nedum non recipiatur, neque adoretur. Sin est, prout est, & tanto serio, esse à Caluino asseritur, quidni in eis veritatem, quã participamus, eandem & vestigemus & inuestigatã adoremus? Sed hæc, concludit, in sacramento vera substantiæ corporis & sanguinis Christi participatio, fit occultã & mirabili Dei virtute, eiusq; vinculum, Spiritus est, vnde & spiritualis appellatur. Hactenus Caluinus. Quasi verò sacra hæc mysteria, & quicquid, atque quantum est in eis Christi corporis atque sanguinis præsentia ac communionis, Spiritus sancto, adeoque tota omnipotente Trinitate inuisibiliter operante, cum patribus Græcis & Latinis, præscis & modernis, cum omnibus denique catholicis, nõ credamus & confiteamur. Et sic quidẽ adorationem Caluinus tractauit: quo tamen libello præsentia videbatur admittere, retentis etiam alibi, & multoties vsurpatio aduerbiis, *verè, realiter, substantialiter*. Vtrunq; prorsus sustulit eius post aliquot annos cum Bullingero, Zuinglij, quem superiori libello reprehendebat,

*I B I.**Alger. li.
1. cap. 14.**Spiritus
vinculum.**Præsentia
et cõmunio,
opus totius
Trinitatis.**Aduerbia*

Anno, coniuurato successore consensio, in qua tam res hęc repre-
 1549. sentatas à signis velut abiungit & absentat, quàm à terra
Caluini cū cœlum, hoc inter cœtera posito fundamento, qui in so-
Tigerinis lennibus cœnæ Dominicę verbis, Hoc est corpus meum,
consensio. Hic est sanguis meus, literalem sensum vrget, tanquam
Cœnæ ver- præposteros interpretes repudiandos. Nam extra con-
ba tegura- trouersum figuratè accipiēda esse, vt esse panis & vinum
ta. dicantur id quod significant. Litiget Calvinus cum no-
Impanato- uis impanatoribus, qui panem esse corpus, & vinum esse
res. sanguinem docent, ex cœnæ verbis, quæ non habent, Pa-
Sonus idem nis est corpus, vinum est sanguis. Sed quæ ipsemet hęc re-
Et sensus. citat, Hoc est corpus, hic est sanguis. Quorum etiam ille
In 2. Cor. idem ipse sonum, nedum sensum, ante hanc consensio-
 11. nem aliàs vrgebat. Certè cui alius est horū sonus, & sen-
Anno 1546 sus alius, non magnopere opus habet hoc addere Ne du-
Chrysost. bita impleri à Domino quod verba sonant. Quid enim
Matt. 26. vt dictu, sic creditu facilius, quàm quod panis aut corpus
Cyrril. significat, figurat, repræsētat, aut corporis est signum vel
Luc. 22. figurat? Et tamen hoc adeo frequēs est & in patribus ob-
Theophyla. uium, vt siue scribant, siue concionentur, tanto serio le-
Marc. 14. ctiores hortentur ac auditores, vt ne dubitent verissima
Ambros. de esse quæ tunc clarissimè dicebat Dominus, quod suis su-
Sacrament. mendum, edendum, bibendumque dabat, suum esse cor-
In Apolog. pus pro eis tradendum, & sanguinem pro eis fundēdum.
lib. 7. ca. 6. Quorum verborū literam Calviniano huic fundamento
Rupert. de contrariā adeò etiā vrgebant, vt obseruarent Dominum
Diuin. of- nihil minus dixisse, quàm quod Calvinus exponit, hoc
fic. lib. 2. est signum vel symbolum corporis & sanguinis mei, imò
cap. 22. tantum non abominarentur, si quis sic diceret, vel expo-
EST, non neret, Absit enim hoc, dicebant, Absit hoc Quorum sa-
significat. tis grandi catalogo aliàs nobis enumerato, nihil obest
In Ioan. 6. quominus hic adiciam testimonium patris cuiusdā, suo
cap. tempore ante annos penè quingentos, in scripturis exer-
 citatissimi, in eo quod panis consecratur, non ipsum in-
 diuiduum Domini corpus significat, sed est, transfuso in
 se Dei verbo per fidem passionis resurrectionis, & ascen-
 sionis Domini. Dominus enim non, Hoc significat, sed
 hoc est corpus meum, inquit. Et alibi adhuc expressius.
 Nonne scriptum, si quis apposuerit ad hæc, apponet su-

per eum Dominus plagas in hoc libro scriptas? Si quis diminuerit de his, auferet Deus partem eius de libro vitæ, de ciuitate sancta Nunquid verò minus hîc illa timenda est maledictio, vt non detrahamus vel apponamus quicquam verbis Dominicis? Cùm enim illo dicente hoc est corpus meum, nos subauditionem apposuerimus, dicentes, figuratiuum, vel per similitudinem dictum: Cùm inquam, illo dicente, Hoc est corpus meum, nos dixerimus. Hoc significat corpus meum, nonne multâ est quod apponimus, vel praua demutatione detrahimus, & sensum grauamus, quem tantus autor, Deus & homo nunquam est locutus, nec ascendit vnquam in cor eius? Igitur ne veniant super nos plagæ nouissimæ, neque apponimus neque diminuimus quicquam diuinæ definitioni vel descriptioni, quam incarnatum, Verbum ore proprio deprompsit, imò quia perfecta charitas foras mittit timorem, non tam plagarum timore, quàm veritatis amore, confitemur, quia panis iste corporeus, postquam signauerit eum Pater, & vinum hoc expressum acinis præsentibus, mox vt eodem signo signatum est per manus Ecclesiæ, dicentis: Vt nobis corpus & sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri IESV CHRISTI, &c. vsque in mei memoriam facietis: corpus & sanguis eius est qui huius traditionis autor est, & hoc sacrificium ipse Christus est, cuius passione vt sacrificium fieret, à Deo Patre in veritate signatum est, & cætera. Vt hic pater, quod extra controuersiam ponit Calvinus, maledictioni Apocalyplicæ putat obnoxium, & quod simpliciter enunciatum est, simpliciter intelligit. Sic optimus nimirum interpretes, vt diffinit Hilarius, vt qui dictorum intelligentiam ex dictis potius expectet ac referat, quàm imponat & afferat. Et sufficeret saltem Caluino tollere localis hîc præsentia imaginationem, nec nos quidem eam hîc imaginamur. Sufficeret Christum sub hæc mundi elementa nõ abiicere. Nec sub eis includere, & nos ab his quoque vocabulis, vt insolentibus, abstinemus. Sed addit, & sic ratiocinatur, Cùm signa hîc in mundo sint, Christus quamuis homo in cælo sit, & cælo, vt loco contineatur, necesse est à nobis tanto locorum interuallo distare, quãtò

Apoc. 22.

*Cena ver-
bis nec ad-
dere, nec au-
ferre.*

I. Ioan. 4.

Canon.

*Lib. 1. De
Trinit.*

*Locorum di-
stentia,
quam pau-
lò post negat
Chrysost.*

cœlum abest à terra. Nec alibi quàm in cœlo quærendus
 est, quod cum dicimus, ne quid restet ambiguum, hæc lo-
 cutio locorum distantiam nobis sonat & exprimit. Hæc
 consensus Caluinianæ cum Tigarius Zuinglij, quem
 paulò antè reprehendebat, discipulis addictissimis for-
 mula. Vbi est illa toties & antè & post tractata rerum in
 cœna cum signis coniuncta veritas, essentia, substantia,
 nedum virtus & efficacia? aut an non sunt contraria, dis-
 iungere & coniungere? vt est in autoribus profanis, Lon-
 gis disiungimur oris. Et locorum interuallo disiungimur,
 &c. Sed Christi, ait, corpus, vt fert humani corporis mo-
 dus & natura, finitum. Verum quidem, sed idem diuinum,
 hoc est, Dei quoque, nedum hominis corpus. Audiat igitur
 ratiocinator huic siue rei, siue etiam Dei impotentia
 oppositam ab altero patre peræquè pio & Catholico, eo-
 dem seculo, carnis Dominicæ omnipotentiam. Si tanta
 facilitatis futura sunt Sanctorum corpora, vt ad imple-
 dam spiritus voluntatem nulla sua tarditate impediatur
 quid de corpore Christi capitis nostri credendum est, cui
 non modò facilitas, qua non tardetur ad faciendum quæ
 voluerit, sed etiam, vt ipse ait, Omnis potestas data est in
 cœlo & in terra, vt cum Deo in vnitatem personæ omnia
 possit: Si corpora nostra spiritalia futura sunt, quia spi-
 ritui corporaliter iuncta, quid corpus Dei nisi diuinum,
 quia Deo vnitum? Carnem igitur diuinam substantialiter
 quidem eandem cum Deo non dicimus, sed cum Aposto-
 lus dicat omnia subiecta, præter eum qui subiecit ei om-
 nia testetur & ipse Dei Filius omnem potestatem sibi da-
 tam, profecto sic in vnitatem Deo coniunctam credimus,
 vt quod habet Deus per naturam, hoc (habeat) ipsa per gra-
 tiam. Cum ergo nos habituri simus, Angeli etiã modò ha-
 beant, vt quantacunque locorum interualla nullo ferè tẽ-
 poris interuallo nimia sua celeritate pertranscant: non
 hoc tamen habent, vt vnde recedant, inde remaneant. Quo
 priuilegio sola Christi caro, super omnem creaturam à Deo
 exaltata, super atque præter omnium naturam insignata,
 vt per omnipotentiam ei in cœlo & in terra datam, vbi-
 cunque, quomodocunque sibi placuerit, non de loco ad lo-
 cum transcũdo, sed ibi vbi est, remanendo, & alibi vbi-
 cũ-

*Veritas re-
rum signis.*

*Coniungere
& disjün-
gere, contra-
rio.*

*Corpus D.
finitum, sed
diuinum.*

*Impotentia
omnipoten-
tia apposita
Alger. lib.*

I. cap. 14.

Matt. 28.

I. Cor. 15.

*Corpora spi-
ritua via
futura.*

*Angelica
celeritas.*

*Priuilegiũ
carnis. D.*

que voluerit, existēdo, tota & integra & substācialiter sit & in cœlo & in terra. Quā enim omnipotentiam ab eo, qui totus vbique est, reciperet, si ipsa vbicūque vellet, substācialiter tota esse non posset? Vel in quo differret ab Angelis, quibus est superexaltata, si nō aliter nisi de loco ad locū recedendo, posset esse & in terra & in cœlo? Natura humana in ictu oculi tot terrarum, maris, aëris spacia, ab occidente ad orientē videndo solem transuolans, atomū momēto æquare videretur: Et cū Angelorum celeritas sit velocior, in quo his creaturis caro Christi superexaltabitur, si quod est in cœlo & in terra, nō potestati, sed celeritati ascribitur. Vt ergo & in cœlo & in terra omnipotentia se habere Christus ostenderet, Deificū corpus suū cœlo illaturus, & mūdo daturus, quod quantum ad humanā formam nobis abstulit, non minus tamē substācialiter & verē in sacramēto corporis & sanguinis sui nobis obtrahit, vt hīc & ibi præsens corporaliter: vt pote qui (homo) vnus personæ cū illo quo cū est, qui nusquā deest, & ibi recōciliationem cum Patre, & hīc in altari redēptionem remissionēque peccatorū nobis operetur, sicut semel fecit in cruce dū ipsum corpus suū in ora fidelīū singulis diuiditur, & vnum totum vniuersis indiuiduū & integrū habetur, &c. Quomodō tamen Christi corpus & cœlo & mundo præsens, indiuisum diuidatur, ratio stupet, fides miratur, sed ex adiūctæ diuinitatis potentia, quæ vbique tota præsens in corpore suo spiritali, imō per omnipotentia sibi collatā, diuino iā facto, id fieri posse non diffidens veneratur. Hæc Algerus, Antiberengarianorū, vt sic loquar, doctissimus. Nam ante & præter Berengarianos veteres & novos, cū ab Elyma vsque Mago multi multa pagani & hæretici diuinæ omnipotentia obiectassent, de quibus est nostra digressio V I. in 2. ad Timoth. 2. nemo, quod equidem meminerim, Christi quā hominis, in his sacris præsentiā, vt ei etiā quā Deo, impossibilem posuerat, aut hāc cum ascensionis Dominicæ articulo colliferat. Auditores magis suos de Eucharistia cōcionantes catholici, pro corporis & sanguinis Iesu Christi in eaveritate amandabant ad Deum verum veracem, fidelem, omnipotentē, qui simul, quod aiunt, & semel eodē temporis articulo sursum cum Patre sederet, & hīc vnā no-

Substantialiter.

Angelis.

Cap. 15.

Corpus Dei

ficum.

Substantialiter.

Corporaliter.

Christus

Iesus operatur in altari, quod in cruce.

Elymas magus.

biscum inuisibiliter adesset, omnium nostrum manibus, ore, linguis exciperetur. Quod hinc corpus degustamus, & sanguinem delibamus, eius esse qui supra caelos proxime Deum residens, ab angelis adoratur. Qui plusquam Elias, non utis Eliseo melotem, sed propriam carnem, & ipsam habens ascendit, & nobis reliquit, ubi quaeso, nisi in his mysteriis? Qui illuc ad supernum utique thronum extulit, quod & nobis ut hinc & teneamus & manducemus exhibuit. Qui etiam dum in hac vita sumus, in hoc mysterio facit, ut terra nobis caelum sit: quod enim summo (illic) honore dignum est, id in terra nobis ostenditur, non angeli nimirum, nec archangeli, non caeli caelorum, sed ipse horum omnium domiuus, & Regium in caelo corpus, quod nunc in terra videndum, tangendum, & sumentum tibi proponitur. Quasi Christus nos sic alloqueretur, Et te sursum in caelo habeo, & deorsum tibi in terra connecto & copulo. Nec mihi satis est, ut neque tuum desiderium satiat, quod in caelo, origine inde tibi data, tui primitias habeo, nisi rursus ad terras descendissem: neque simpliciter ac utcumque tibi connecto ac commisceo, sed & in esum trador & manducor, ut summa fiat copula, coniunctio, & unio, ut nullo nos deinceps intervallo distare, aut nihil iam medii esse velim, sed e duobus unum fieri, & utraque unum esse malim. Haec omnia Chrysostomiana conferat lector cum Calvinianis, hoc est vincula, copulas unionem Christi (quod hic autor saepe ait maximum esse amoris signum) sic (in his inquam mysteriis & per haec mysteria, quae utique non alibi quam in terra celebrantur & sumuntur) nobiscum, & nostri cum Christo, cum eius a nobis, & nostri ab illo, breuiter signorum a rebus, & rerum a signis, Calvinianis localibus distantis atque interuallis, quae nec Chrysostomo, nec ulli, quod sciam, veterum ante hos modernos in mentem vel per somnium venerunt. Quin etiam Bucerus Caluini reformator, qui quae cum ex Zuingliano Reflexerat, argumeta huiusmodi ex Domini in caelo praesentia ducta, & eius in cena praesentiae opposita inepta putauit, irreligiosa, inconfidentia, impia, blasphema: Furiosa etiam quidam Lutherani, Huic horum articulorum oppositioni & collisioni nomina-

*Chrysolib. 3
de sacerdo-
tio. homil. 3
ad Ephes.
& 61. ad
Antio-
chen.
Homil. 2.
ad Antio-
chen.
4. Reg. 2.
Homil. 24.
In 1. Cor.
Serm. de bre-
uiter deita
Homil. 55.
ad Antio-
chen. & 15.
in 1. Timo.
Intervallo
non disca-
mus, quod
ante Calui.
asserebat.*

*Anno. 1542
Scriptu Fri
deric. I I.
Saxon. du-
cis.*

nominatim Zuinglianæ & Calvinianæ, opponentes Christi omnipotentiam & veracitatem. Aliter tamen persuasus Calvinus, sic de adoratione consensionem concludit, Quòd si imaginatione nostra Christum panis & vino affigere sed non est, multo minus licet eum in pane adorare. Quanquam enim panis in symbolum & pignus eius quam habemus cum Christo, communionis, nobis porrigitur: quia tamen signum est, non res ipsa, neque rem in se inclusam habet aut affixam, idolum ex eo faciunt, qui mentem suam in eum conuertunt, Christum adoraturi. Nos, Calvine, in Christum semel cruci confixum credimus, panis affixum nec somniamus, in pane nec includimus, nec colimus: sed oculis, carnis quidem in signa: mentis autem in res ipsas, & in cœlis & in iis sacris, suo tamen utrobique modo præsentis conuersis adoramus. Nec verò idolum sub cœlo magis ridiculum putamus quàm signa in cœna sine rebus, nec idololatrias magis errantes, & in errorem mittentes, quàm qui pro corpore & sanguine Dominico merum panem & vinum in mysteriis proponunt, qualia non possunt non iis esse signa hæc ex se terrena, qui ab eis tam res ipsas, cœlestes vique ac diuinas, quàm à terra cœlum & abiungunt, & elongant, & absentant. Nullane igitur, Calvino, Eucharistiæ, saltem in vsu, adoratio? Nulla, quod equidem legerim. Nam etsi superiore libello eo se esse animo negat, ut non velit omnes ceremonias improbare, quæ honestati & ordini publico inferuiant, quibus maior reuerentia sacramento exhibetur, modò aptè conueniant, & sobriæ sint: rerum tamen, cum eas hîc ita dari sumique velit, ut eas adesse nolit, ut hîc præsentiam, sic adorationem vbiq; negat, & ut carnalem traducit, quæque totam nobis hîc adorandam persuasit, concomitantiam, & ad quas vrgemus, absurditates si corpus hîc ab anima & diuinitate diuellatur, vrget vicissim & quarit sic quis tamen sanus & sobrius, Christi corpus Christum esse sibi persuadeat? Audiatur igitur patrem nec insanum, nec ebrium, sic hoc dogma ex verbis cœnæ vrgentem, Postquam dixit Christus, *hoc est corpus*, adiunxit, *M E V M*. Suum ergo, non alterius corpus discipulis dedit. Rursus, nec cui fortè occulta cogitatio

Bb

Idolum nobis impositum in aduersarios ceteros.

Idololatriæ sacramentarij.

Concomitantia.

Institutionis. Anno 1550. cap.

18. par. 33.

Petr. cluniacensis lib. 1.

Epistola. 1.

Corpus
Christi,
Christus.

subreperet, potuisse creare in manibus suis corpus quod suū quidem esset, sed tamen quod ipse erat, nō esset, addidit, *Quod pro vobis tradetur?* Ac si diceret, Nolite dubitare, Nolite hoc vel illud fingere, Nolite aliud & aliud cogitare, quia hoc est corpus, non alterum, aut alterius, sed *Meum*, non permutatum, vel nouiter creatum, sed quod pro vobis tradetur, pro vobis crucifigetur, pro vobis morietur, &c. Quod si hunc venerabilem, minus vt recētiorem Calvinus veneratur, Cyrillū audiatur, tantō vtique anteriorem, Domini de se suaque carne verba sic enarrantem, *Qui carnem Christi manducat, vitam habet æternā*, habet enim hæc caro Dei Verbum, quod naturaliter vita est, propterea dicit, *Quia ego resuscitabo eum in nouissimo die.* Ego enim dixit (id est corpus meum quod comeditur) resuscitabo eum. Non enim ipse alius est quàm caro sua: non id dico quia natura nō sit alius, sed quia post incarnationem in duo se diuidi filios minimè patitur. Ego igitur, inquit, qui homo factus sum, per meam carnem in nouissimo die comedentes resuscitabo, &c. Vides lector, propter mirabilem vnionem, qui inuiolata quidem manet vtraque natura, sed vnus est ex vtraque Christus, à patribus & Christi corpus Christum, & Christum Christi vocari corpus, adeò & hic & illic (vt & antè sæpe audiuimus) plenum illi existentem Christum agnouerunt, & proin adorauerunt. Adeo hæc, Christi inquam caro & sanguis accepta & hausta id efficiunt, vt & nos in Christo, & Christus in nobis sit, etiam natura & re ipsa, nedum voluntate, spiritu, fide, & cætera. Calvinus ergo, vt Martyr, tam densis clarisque veterum testimoniis vtique per hyperbolas elapsus, ad dialecticam eis familiarem confugit, Negatiuam, de Deo namque hac forma adorando nullum vsquam verbum legi, sacramentum accipi, non adorari iussum. Quod qui sine adoratione accipiunt, securos esse se à mandato Dei non desistere, Apostolorum exemplum habentes, quos non legimus prostratos adorasse, sed vt erant discumbentes, accepisse. Et Apostolicæ Ecclesiæ vsum, vbi fideles non in adoratione, sed in fractione panis perseuerasse narrantur, & cætera. Nos res hic, Caluine, non vel

In Ioan. 6.
lib. 4. ca. 15

Ego, id est
corpus meū.

Ambr. Et
Chryf. ad
Hebr. 10.
Hilar. lib.
8. de Trini.

Hyperbo-
le.
Dialectica
negatiua.

Act. 2.

sacramentum, vel panem adoramus. Res ab Apostolis sumptas tantum, non etiam adoratas, dicis tantum, non etiam probas. Longè alia mens fuit patribus, quibus il- *Psal. 21.*
 lud, Manducauerunt & adorauerunt, placuit de Apосто- *Ambr.*
 lis verè potuisse dici, Neminem hic manducasse, qui non *August.*
 adorasset. Et nos Christi carnem in mysteriis adorando, non solum non peccare, sed nō adorando peccare. Quos & similes veterum locos Caluinus ne hīc attingit quidem, vt opinor, inuitabiles. Subdit tamen ita, Adorationem, si in cœna fieret, dicerem esse legitimam, quæ non in signo detinetur & residet, sed ad Christum in cœlo residentem dirigitur, spiritualiter in cœlesti gloria adorandum: Nos contra, dona pro Datore ipso colere, & diuinis honoribus signū afficere, & cætera. Nos hæc postrema caluine fortiter negamus, scimus signa signa esse, & dona dona, sed in his tamen signis & donis datorem Dominum etiam præsentem, plenum & integrum, nedum in cœlis, quoniam credimus, adoramus. Quam in nobis fidem non parum confirmat, & superius Concomitantia dogma permultum adiuuat, quod non ea modo est Christi fidelium harmonia, sed & eorum qui ante Christi ad nos aduentum fuerunt, iudæorum diuinæ de hoc Messia sacramento promissionis expositio quædam oracularis. Sic enim quidam eorum Rabinus ad illud, Rubriores eius oculi vino, dentes lacte candidiores. *R. Catha-*
 Erit in sacrificio panis, siue quod ex pane fiet, substantia *na apud*
 sanguinis Messia rubra vt vinū. Erunt item in sacrificio *Galat.*
 vini sanguis & caro Messie, & eadem erūt in pane. Quo- *lib. 10.*
 niā corpus Messie nō potest diuidi, idque ratio postulat *cap. 6.*
 Si autē caro & sanguis diuisa essent, distinguerētur adin- *Exod. 12.*
 uicē. Corpus autē Messie diuidi nequit, quia scriptum est *R. Iudas*
 substantiā non cōfringeris in ea. Præterea caro siue san- *in Numer.*
 guine, & è cōuerso, sunt res mortuæ. Corpus verò Messie *28.*
 post resurrectionē, quia glorificatū erit semper viues. Et *Exod. 25.*
 alter, panē quē nos propositionis, Hebræi facierū vocāt *Panis pro-*
 Et magistri aiunt, eam ob rē dictum esse panē facierum, *positionis,*
 quia in ipso sacrificio erunt duæ substantiæ, Diuinitas & *facierum.*
 humanitas. Et non ita pridem Augustani Confessionis *Apologie*
 sæ protestabantur se defendere receptā in tota Ecclesia *articulo. x.*

- sententiam, quod in cœna Domini verè & substantiali-
tèr assint corpus & sanguis Domini. Comperisse se non
tantùm Romanâ Ecclesiam affirmare corporalem Chri-
sti in ea præsentiam, sed idem & nunc sentire, & olim sen-
sisse Græcam Ecclesiam. Et loquimur, inquebant, de præ-
sentia vini Christi. Scimus enim quod mors ei vltra non
dominabitur. Sic protestantium Germanorum Mercu-
rius, tantus præterea Caluini amicus, vt hic illi optarit
conuincere ac cõmori: clarius nõ poterat exprimere suam
suorũque de rerum quæ hîc sumuntur, tum præsentia, tum
concomitãtia, cũ Ecclesia Romana consensionem, & sic
à Tigurina & Geneuensi dissensionem: quique Cinglianũ
dogma, hinc Christi quã hominis ab his mysteriis absen-
tiã vini sic detestatus sit, vt referente post eius mortem
quodã eius in multis imperii comitiis & colloquiis colle-
ga, quique (quãtũ homo hominis mētē cognoscere po-
test) nõ ignorauit quid iã ab initio ad extremã vsq; penè
senectutē de cœna Domini & senserit & scripserit, dice-
re solitus esset se malle mori, quã hoc affirmare quod
primum Zuinglius, post Zuinglium secutus Calvinus af-
firmavit, corpus Christi non posse nisi in vno loco esse.
Affine superiori illi Erasmo, malle membratim discer-
pi, quã idem quod illi, profiteri. Et vterque verborum
cœnæ proprietatem ita mordicus tenuit, vt cum nullo fi-
dei articulo pugnãtem, vt se negauerint vllam satis ma-
gnam grauemque videre causam, cur eam desererent, &
ad tropos deflecterent: nullam se firmam intuenire ratio-
nem, quæ conscientia ab ea proprietate discēdētī satisfac-
ceret, &c. Videt lector, quibus cornicibus, quãque ocula-
tis præcis & modernis oculos configat Calvinus, quasi ni-
hil scisse, nihil vidisse videantur, dum nouam, & præter
vniuersam concordemque antiquitatem, suam metonymiã
extra controuersiam ponit. Et hoc tã infirmo fundamēto
rerum Dominicæ cœnæ præsentiam, & cum præsentia sic
earum exhibat adorationem, vt, siquidem Vespithalo eius
entagonistę credimus, tã mirifico scilicet religioni studio
teuerur, vt nõ ferat genuflecti, cùm cõmunicans accedit
ad Dei mēsam, & pro grãdi idololatriæ scelere habeat, si
honor debitus præstetur Christo in sacro cœtu præsent.
- Rom. 6.*
- Melanch-
thon.*
- Brent. de
Maestate.
Anno. 1563.*
- En Farrar-
gine Episto-
la ad Polli-
can. Et in
delectatione
Præstigiari-
um. 9.*
- P. M. ad
Oecolamp.*
- Metony-
mia.*
- Apolog. ca.
10.*
- Genicula-
tro in cœnis
per Calui-
num non
permis-
sa.*

Et aliquantò post, Caluino idololatria est, suscipiētes Eu-
charistiam genuflectere. Quomodò conuenit hoc cū do- *Cap. 34.*
ctrina Pauli, à quo Caluinus allegat de Christo homine *Admonitio-*
propriè dictum, Exaltauit illum Deus, & dedit ei nomen *ne. 3. in*
quod est super omne nomen, vt in nomine I E S U flecta- *Vestphal.*
tur omne genu? Vnde meritò ac scitè colligit Augustinus *argento. 47*
adorandam esse Christi carnem in mediatoris persona. *Phil. 2.*
Addidisset hīc Caluinus ex eodem Augustino & aliis Or-
thodoxis, veteres, cū acciperēt Christi corpus, adorasse.
Quos locos, tanquam scopulum, sic fugit Caluinus; & ei
peccant qui carnem Christi in mysteriis adorant, cū ē
contrario Augustino peccent, qui non adorāt. Viderit er-
go Caluinus, ait hīc Vestphalus, qua religione profitea-
tur se damnare adorationem Christi præsēntis in cœna,
& damnabile peccatum faciat ex re indifferenti & libera
quantū attinet ad externam adorationem, quam disci-
plinam fanciat, quem honorem, quam reuerentiam im- *Adoratio*
pendere Christi sacramento, grauē culpam propter cā *indifferens,*
(adorationem) imponendo. Prædicauit autē quā hō *& libera.*
rificè & reuerenter S. cœnam administrant: si panis & vi-
ni elementis honorem deferunt, quid nos damnat Chri-
stum corpore & sanguine suo suis fidelibus præsēntē de-
bita reuerentia prosequentes, & internam externa etiam
honoris exhibitione declarātes? Hæc Vestphalus in Cal-
uinum, cornix (quod aiūt) cornici oculos fodiens. Et Cal-
uinus periculosius quidem, magis tamen consequenter,
sublata semel rerum hīc præsēntia, tollit simul adoratio-
nem. Inconsequentius Vestphalus, qui simul & præsēn-
tiam vrget, & adorationem modò debitam defendit mo-
dò liberam relinquit. Si debita, quomodò libera? si libera *Lutherus*
quomodò debita? Sed vtrūque scilicet horū Pythagoras *varius.*
Lutherus scripserat hīc varius, & adorabile hoc sacramē-
tum, & huius adorationē rem esse indifferentem. Et disci-
mus tamē ex Caluino, Magdeburgēses, quālibet rigidos
Lutheranos, negare adorandum hīc esse Christi corpus,
quāuis hīc sit, quia Christus adorationē hīc non recipit, *Magdebur-*
obtdere nusquā extare præceptū de Christi corpore hīc *gensis.*
adorādo, Hildeshemēses peræquē Luthero addictos, a- *Hildeshe-*
pertē dānare sacramēti adorationē, & genuflexionē, peri *menses.*

culis terreri consciētias, si vel panis in terrā cadat, vel ali-
quid simile accidat, superstitiosum esse dicētes, &c. Ab his
meritò Calvinus cōsensionē inter sese requirit, quòd hæc
alioqui horū respōsa apud reliquos nō futura essent au-
thentica. Sed quē inter tot frustilla frusti à reliquo semel
corpore dissentientis cōsensum expectare possis? Quem
porrò honorem Calvinus detulerit, aut deferre potuerit
cœnæ signis rerū veritate adeò vacuis, & ab ea tā procul
abiunctis & absentibus, quàm à cœlo cœnū distat, equidē
non video, vt verisimile sit quod hīc ei Vestphalus impin-
git, genicularionē eū in his mysteriis improbasse. Certē
nouī bonū alioqui & opulentū Luteriæ mercatorem, qui
mihi testatus est, magno se serio in hodiernis Galliæ no-
stræ deformatæ cœnis, si Deo placet, vetitū adgeniculari
Eucharistiā sumptarum, non paruisse. Erat enim ex eorū
numero, qui Calvinianas & Bezanas istas rerū à signis, vt
cœli à terra distantias, & id genus de Cœna loquēdi for-
mulas àbhorrebāt, sed quæ hīc sumebat, præsentia & a-
gnoscebat, & adorabat, Miræ huius veræq; præsentie mo-
dum, viā, sciētiā, rationem Christo ipsi, cuius dicere face-
re est, cum Cyrillo, Hesychio, Damasceno, &c. imò cum
Apostolis, qui quomodo nō quæsierūt, cedens & imputās
& capernaitis sic vestigandū, vt nunquā sint inuestigaturi
relinquens, vt scias de hoc non magis conuenire frustū
Zuinglianum seu Calvinianum, quàm Lutherauum.

*Contra superiores expositio exhortationis illius
Ecclesiastica, SVRSVM CORDA.*

C A P. X.

*P. Martyn
ad obiecta.*

40. 135. 175

I. Calvin.

*in institu-
tione, vbi
suprà.*

*Beza con-
fessio, cap.*

4. Arti. 46.

HIC finem erām facturū eorū quæ ab hac
adoratione àbhorruerunt, schismatū, tam
veterum quàm modernorum, nisi memi-
nissem recentioribus nihil contra eam ma-
gis in ore versari, ac recurrere, quàm illud
ex veteris Ecclesiæ præfatione, SVRSVM CORDA
mētes igitur his signis externis, velut scalis & vehiculis,
in cœlū tollendas, non elementis externis affigendas, &